

סנהדרין סג

משה שווערד

1. ספר מרגליות הים

ח. א"ל רשב"י והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם כו'. ע' זהר פנחס רל"ט א. ובסה"ק כ' דרשב"י לשיטתו בשמו"ר פמ"ג דאמר ריב"ל אמר רשב"י אנכי ה' אלהיך לי אמרת ולא להם, ואם שגם בן נח מוזהר על ע"ז הרי אינם מוזהרים על השיתוף (ע' לק' ע"ב) ולכן לא נעקרו, ובדרוש אמרתי בהקדם אמרם באבות פ"ג שישראל נקראו בנים למקום אבל הנכרים נקראו עבדים, והנה עבד יכול להיות של שותפים אבל לבן אין רק אב

אחד שבשמים, ויעוין ביד רמה שכ' דלרשב"י שתוף ש"ש וד"א טפי חמיר ממאן דכפר לגמרי. אמנם בחדר"י כ' לאו למימרי דמשתף

2. ספר מרגליות הים

יב. הני נמי לאו שבכללות הוא כו'. בחדר"ן כ' פי' לאו של לא תעבדם הוא לאו שבכללות שכולל מגפף ומנשק מכבד ומרביץ ודומיהם כו' ואי הכי קשיא הא לא דמי האי לאו שבכללות לשארי לאווי שבכללות שהם כוללים ענינים חלוקים זה מזה אבל לאו זה לא תעבדם שכולל גפוף ונישוק ודומיהן הרי כולן ענין אחד איסור דברים של כבוד, והוי כלא תעשה כל מלאכה שכולל מלאכות הרבה ואעפ"כ לא נקרא לאו שבכללות מפני שכולן ענין אחד איסור מלאכה כו', ונראה דלא תעבדם משמע עבודה שדרכה בכך ואפשר דמשתמע נמי אחת מעבודות פנים אפי' אין דרכה בכך ומשמע נמי מחמת יתור הפסוק דאם אינן ענין לגופו תנהו לגפוף ונישוק וחביריו א"כ זה הלאו כולל ענינים חלוקים זה מזה והוי לאו שבכללות, וְהַרְמַבְיָן כ' בסהמ"צ שהלאו הזה הוא לא תלכו אחרי אלהים אחרים כו' ויש בכלל זה שלא לעשות לה שום מעשה של כבוד ושלא להשבע בשמה ושלא לשאול העתידות ולפיכך אמרו שהוא לאו שבכללות.

3. ספר בניהו בן יהוידע על סנהדרין דף סג/א

שם אזהרה לבן סורר ומורה מנין, תלמוד לא תאכלו על הדם. פירש רש"י לא תאכלו אכילה שתהרגו עליה. קשא מנא ליה לפרש על בן סורר ומורה, תפרש על אכילת חלב שיש בה כרת שהוא מיתה בידי שמים. ונ"ל בס"ד דאם על אכילת חלב למאי הוצרך הכתוב לומר על הדם בדבר זה, דהא באכילה זו מפורש בכתוב ונכרתה, לכך מפרש על בן סורר ומורה דהוא אוכל מאכל היתר ואין מפורש בכתוב דסקילתו היא מחמת אכילתו, לכך אמר לא תאכלו על הדם, לא תאכלו אכילה

של היתר שתהיו נהרגים עליה, והיינו אכילה של בן סורר ומורה שהוא נסקל ונהרג בעבור אכילתו. ומלבד פירוש רש"י הנזכר נראה לפרש הכי קאמר לא תאכלו אכילה שתסבב לכם הריגה אחרי זה, כלומר שתהיו אחרי זה אתם הורגים נפשות, ואז ממילא תהיו אתם נהרגים, וכמו ענין בן סורר ומורה דאכילתו עתה מסבבת לו הריגה לאחרי זה, כי על ידי שיהיה מלומד לאכול אכילה מרובה ולשתות שתיה מרובה אז אחרי זה כשאין סיפק בידו למצוא מדתו ומנהגו באכילה ושתייה זו יהיה מוכרח להרוג נפשות כדי לשלול אותם, וממילא הוא גם כן יהיה נהרג, ונמצא אכילתו עתה מסבבת לו להרוג נפשות אחרי זה, ואז גם הוא יהרג:

4. ספר מרגליות הים

יח. על כולם אינו לוקה משום כו'. ביד רמה כ' אי קשיא לן היכא מצינן למימר על כולם אינו לוקה והא איכא בן סו"מ דמחויב מלקות דכתיב ויסרו אותו ותנן נמי מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. לא תקשי לך דבן סו"מ כי לקי לא משום אזהרה היא דלקי אלא משום דכתיבא בו מלקות בהדיא, תדע דהא לא לקי אזימנא קמייתא עד דאכיל חדא זימנא ומתרי ביה דלא לאכול ואכיל ומלקי ליה וכי אכיל פעם שלישיית קטלינן ליה, ואי משום האי אזהרה אאכילה קמייתא נמי לילקי אלא ש"מ דלאו מחמת האי אזהרה קא לקי אלא גזרת הכתוב היא והיכא דגזר רחמנא גזר היכא דלא גזר לא גזר. והא דקא פסיק ואמר על כולם אינו לוקה לומר שאינו לוקה משום אזהרה זו, וע' באור שמח הל' ממרים פ"ז ה"א.

5. בירורי שיטות

דף סג. גמרא. אלא כי אתא רבין א"ר אלעזר: על כולן אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו...

ציון כ. הנודר בשם עבודת כוכבים והנשבע בה - לוקה, שנאמר: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו". אחד הנשבע בה לעצמו ואחד הנשבע בה לעבודת כוכבים...

...ואינו לוקה אלא הנודר בשמה ומקיים בשמה, והוא הנשבע בשמה. השגת הראב"ד. זה לא אמרו בגמרא אלא אליבא דר"י דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ולית הלכתא כוותיה אלא כרבי יוחנן משום דר"י הגלילי דאמר: כל ל"ת שבתורה, לאו שיש בו מעשה לוקין עליו, לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, חוץ מנשבע ומימר. (רמב"ם הלכות עבודת כוכבים ה, ו-יא)

כל לא תעשה שבתורה שאין בהם לא כרת ולא מיתת בית דין שלוקין עליהן - קסת, ואלו הן: (ז) הנודר בשם ע"ז. (ח) הנשבע בשמה. ... (רמב"ם סנהדרין יט, ד - לא צויין בעין משפט)

הנודר או נשבע בשם אלילים הרי זה היה לוקה, ואסור להזכירה בשמה בין לצורך בין שלא לצורך.

(יורה דעה קמז, א)

הנודר בשם עבודה זרה והמקיים בשמה

בסוגיה למדנו שלפי הכלל הרגיל שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, אף כאן אין לוקים מטעם זה. כך כותב הראב"ד בהשגתו על הרמב"ם, והכסף משנה מסכים עמו שכן נראה מפשט הגמרא.

מאידך כותב הרמב"ם שיש מלקות לנודר ולמקיים בשם ע"ז וכמוהו כותבים בעל סמ"ג (ל"ת לב) ובעל ספר החינוך (מצוה פו). כמוכן ששיטה זו קשה ליישבה עם הסוגיה ועם הכלל שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה.

הכסף משנה מסביר שמן הסוגיה עולה שכל האמוראים הסכימו שיש הבדל בדין בין המגפף והמנשק לבין הנודר והמקיים, שכן כך מוכח מלשון המשנה שחילקה ביניהם ולא נשנו בה כולם ביחד. מכאן מסיקה הגמרא שדינם שונה, לאמור: על האחד לוקה ועל האחר אינו לוקה, ובזה נחלקו רבין ורב דימי מה עדיף – המגפף והמנשק שיש בו לאו שבכללות, או הנודר ומקיים שהם בגדר לאו שאין בו מעשה.

המסקנה היא כי מסתבר יותר שילקה הנודר והמקיים כיון שבדין לאו שבכללות לא מצינו מי שחולק שלוקים עליו, אבל בדין לאו שאין בו מעשה מצינו שרבי יהודה סובר שתמיד לוקין עליו. לפיכך יש מקום לומר שסובר התנא כאן בדין נודר ומקיים כמו רבי יהודה אע"פ שבדרך כלל אינו סובר כמותו.

בטעם הדבר שהחמירו כאן שלוקים על לאו שאין בו מעשה כותב הכסף משנה כי הוא משום שיש חומרא יתירה בעבודה זרה, וכך כותב בעל ספר החינוך (שם) שלוקה בזה מרוב חומר שיש בעבודת אלילים.

6. ספר מרגליות הים

ה. אסור לאדם שיעשה שותפות עם העכו"ם פו' | בחדרין
כ' משמע ודאי דאיסור זה מדרבנן דעיקר קרא לנודר בשמו או מקיים בשמו אתא, ומ"מ משמע מהכא דאם איסור השותפות עמו הוא משום שמא יתחייב שבועה ויזכור הע"ז שלו כ"ש שאסור להשביעו ואע"פ שאם ישביעוהו לא ישבע לשקר ולא יפסיד ישראל את ממונו לא מצינו שיהא הממון דוחה מצוה אפי' מן המצות דרבנן, ועכשיו שנוהגים היתר אפשר לומר לפי שנשבעין סתם בשם, ודעתם לבורא יתברך, ואע"פ שטועים באמונתם מ"מ אינם מזכירים שם ע"ז בשבועתם, אלא שיש לחשוש לשמות הקדשים שמזכירים בשבועתם ואע"פ שאינם אלהות הם נשבעים בהם והוא ענין של ע"ז כמש"כ לעיל, אבל מ"מ

7. ריטב"א על מגילה דף כח/א

תייתי לי דלא עבדי שותפותא בהדיה גוי. וכי תימא מאי רבותיה דהא איסורא דאורייתא הוא ובכלל לא ישמע על פיך כדאיתא במסכת סנהדרין (ס"ג ב') אסור לאדם לעשות שותפות עם הגוי שמא יתחייב לו שבועה והתורה אמרה לא ישמע על פיך, והנכון דהיא לאו איסורא ממש דאורייתא או דרבנן אלא מדת חסידות בעלמא וכענין שאמרו (ב"מ ע"ה ב') אסור לאדם שילוח מעותיו בלא עדים ואסור להלוות את הגוי ברבית (עי' ב"מ ע' ב') וכענין שאמרו (גיטין ל"ח ב') אסור [לשחרר עבדו] דמשחרר עבדו עובר בעשה וכדפרשי בסדר נזיקין, מורי נר"ו:

דף סג: גמרא. ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ושיקיימו בשמו. מסייעא ליה לאבוה דשמואל, דאמר אבוה דשמואל: אסור לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים, שמא יתחייב לו שבועה, והתורה אמרה 'לא ישמע על פיך'.

ציון ג. אסור להשתתף עם עכו"ם שמא יתחייב לו חברו שבועה וישביעו ביראתו.

(רמב"ם שלוחין ושותפין ה, י)

...אסור לגרום לאחרים שידרו ויקיימו בשם עבודת כוכבים וכו'.
(רמב"ם עבודת כוכבים ה, יא - לא צוין בעין משפט)

אסור לגרום לעובד כוכבים שידור או שישבע בשם אלילים.
(ועיין באור"ח קנו ובח"מ ס"ס קעו).

(יורה דעה קמז, ג)

ויזהר מלהשתתף עם עכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ועובר משום לא ישמע על פיך.

הגה. ויש מקילין בעשיית שותפות עם העכו"ם בזמן הזה משום שאין העכו"ם בזמן הזה נשבעין בע"א, ואע"ג דמזכירין הע"ז מ"מ כוונתם לעושה שמים וארץ, אלא שמשתפין שם שמים וד"א ולא מצינו שיש בזה משום לפני עור לא תתן מכשול, דהרי אינם מוזהרין על השיתוף. ולשאת ולתת עמהם בלא שותפות לכו"ע שרי בלא יום חגיהם.

(אורח חיים קנו, א)

אסור להשתתף עם עכו"ם, ואם נשתתף ונתחייב לו שבועה, מותר לקבלה.

ועיין באור"ח סי' קנו וביו"ד סי' קמז.
(חושן משפט קעו, א - לא צוין בעין משפט)

אסור לגרום שבועה בשם ע"ז

מלשון הברייתא נראה שאיסור זה חל מן התורה, וכשם שאסור לנזור בשם ע"ז כך אסור מן התורה להביא את השני לידי נדר ושבועה כזו.

שותפות עם עכו"ם

א. האם ההלכה מוסכמת לאיסור. בסוגייתנו מובאים הדברים של אבוה דשמואל שאסור לעשות שותפות עם עכו"ם ולא נאמר שיש מי שחולק על כך. ברם במסכת ע"ז (כב, א) נדונה השאלה כיצד מקיימים שותפות עם הגוי מבחינת ההתנהגות בשבת ובשאר דיני התורה, משמע שאין איסור על עצם השותפות, בניגוד לאמור בסוגייתנו.

כך כותב בעל הגהות אשרי בסוף פרק ראשון במסכת ע"ז, שרבא חולק על אבוה דשמואל, וכוונתו לרבא שדן שם על הדינים השונים של השותפות עם הגוי בשבת. לכן הוא מסיק שאין הלכה כאבוה דשמואל אלא כרבא שיש להתיר שותפות כזו. הבית יוסף

ב. תוקפו של איסור השותפות. בתוספות כאן בד"ה אסור, במסכת בכורות (ב, ב) בד"ה שמא ובספר הישר (סי' תקכג), מובאת מחלוקת בין הרשב"ם לר"ת אם מותר לקבל שבועה מגוי כדי למנוע הפסד ממון: הרשב"ם אוסר ור"ת מתיר. ממחלוקת זו ניתן ללמוד את הגדרת איסור השותפות עם עכו"ם. הרשב"ם סובר שאם אסור לעשות שותפות עם גוי, כדי שלא להביאו לידי שבועה, ממילא פשוט שאין לקבל ממנו שבועה בכל תנאי. כלומר, איסור השותפות בא בתור גזירה והרחקה מהאיסור החמור יותר שהוא קבלת השבועה. מאידך סובר ר"ת שאסור לעשות שותפות עם הגוי כדי שלא לבוא לידי מצב שיקבל שבועה בהיתר.

ר"ת מביא דיוק מלשון הגמרא שאמרה "אסור לו לאדם לגרום שבועה", משמע שלכתחילה אסור, אבל בדיעבד יכול לקבל שבועה מגוי.

הרא"ש מביא את מחלוקתם וכותב כר"ת שמותר לקבל את השבועה מן הגוי, שאם לא כן היה לו לאבוה דשמואל לומר את דבריו בנוסח אחר, מכוון למצב של דיעבד, שאם

זוהי תשובה על שאלה ששאלו את הרמב"ם. הרמב"ם כפי שכבר נתבארה היא שמן התורה אין איסור לגרום לגוי להשבע בשם ע"ז ואף מדרבנן אין איסור אלא בזמן שהישראל משביעו ממש בע"ז, אבל אם הוא נשבע בע"ז מעצמו אין בזה כל איסור ואף לא בזמן שאין הפסד ממון. לפי"ז מובן שאי אפשר לפרש כי יש איסור לעשות שותפות עם הגוי אם אין איסור לקבל את שבועתו. יתירה איפוא שיטת הרמב"ם על שיטת ר"ת בכך שלפי הרמב"ם מותר לקבל את שבועתו בכל ענין, בעוד שלפי ר"ת מותר לקבל את שבועתו רק אם יש הפסד ממון.

ג. גבולות האיסור ואימתי התירוהו. התוספות כאן ובבכורות מביאים בשם ר"ת שאין האיסור נוהג בזמן הזה כיון שאין מכוונים לע"ז בשבועתם. דברים אלו מכוונים כלפי הנוצרים שאין שבועתם מכוונת לע"ז אלא לשם שמים ואע"פ שמזכירים בשבועתם את אותו האיש. החזון איש (ליקוטים למסכת סנהדרין, סימן כב) מסביר שיש בתוספות שני טעמים להיתר, האחד שאינם מזכירים שם ע"ז אלא שם שמים והזכרת שם ע"ז שנאסרה היא רק כזו שנקרא שם אלהות על הדבר הגשמי עצמו כמו פעור ומולך. וההסבר השני שכוונת הגויים בהזכרת שם שמים הוא באמת לעושה שמים וארץ אלא שהם יחסו לבורא גשמיות.

ה. פסק השו"ע. מלשון המחבר ביורה דעה משמע שיש איסור גמור לגרום לעכו"ם לידור בשם ע"ז ומלשונו בחושן משפט משמע שאף איסור השותפות הוא בגדר איסור גמור. לפי"ז יש להסביר כך גם את לשונו באורח חיים שמתכוין לאיסור גמור. הסמ"ע (ס"ק צב) כותב שהקלו לקבל שבועה משום הפסד ממון, ומסביר שהפסוק מורה על איסור שבועה של הישראל עצמו ויש רק איסור משום מידת חסידות שלא לגרום שבועה ע"י עכו"ם. דבריו אלו הם כשיטת הרמב"ם, ואעפ"כ הוא מדגיש שיש היתר רק כשיש הפסד ממון כשיטת ר"ת, ולא תמיד כפי שניתן להבין מדברי הרמב"ם. הרמ"א מביא את ההיתר לעשות שותפות בזמן הזה כיון שאינם נשבעים בשם ע"ז, והביא היתר נוסף לעשות עמהם משא ומתן אע"פ שגם זה יכול להביאם לידי שבועה. היתר זה מובא בספר הישר, בדברי הרא"ש למסכת בכורות ובספר יראים (סי' רמה), והטעם הוא שאין חשש כל כך גדול שיבואו לידי שבועה ע"י משא ומתן בעסקים בודדים כמו שעלולים לבוא לידי כך ע"י השתתפות רצופה בעסק משותף.

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

כל ליצנותא אסורא חוץ מליצנותא דעבודת כוכבים דשריא. מדנקט הלשון "דשריא" משמע רק דמותר, ולא שיהא בה גם מצוה. וכ"כ בטור ושו"ע (יו"ד סי' קמז ס"ה) מותר להתלוץ באלילים. אבל עי' באורים ותומים (ח"מ סי' ח סק"ד) עמש"כ בשו"ע (שם ס"א) דדיין שנתמנה בשביל כסף מצוה להקל ולזלזל בו, דהטעם בזה משום דקראו קרא (יתרו כ-כ)

שכתב, דכשם שהליצנות עבירה גדולה היא, כך מצוה גדולה להתלוץ מע"ז וממנהיגי רשעים. וע"ע מה שכתבנו במס' מגילה (כה:).

מזה דגם מצוה איכא. והגה"ק בעל מנח"א הביא בספרו דברי תורה (ח"ג סי' נב) בשם סידור האריז"ל לר' שבתי (הל' דרך ארץ)

10. ספר מרגליות הים

י. הכי אר"י כל ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה. ע' ביראים השלם עמוד ששי סי' רמ"ה שכ' הטעם כיון שהזכיר אותה בתורה ודאי נתבטלה, ובתועפות ראם שם אות ד הביא משו"ת

11. תוספות רא"ש על סנהדרין דף סג/ב

אף חזקיה מלך יהודה בקש אביו לעשות לו כן וכו'. פרש"י דכתיב גבי אחז וגם את בנו העביר באש ולא מצינו שהיה לו בן אלא חזקיה והאי קרא בספר מלכים כתיב, ומזה אין ראייה דדילמא למולך העביר ואין זו שריפה כדפטרין לקמן העביר עצמו. אבל בדברי הימים כתיב ויבער את בניו באש, ומיהו מצינו שם שהיה לו בן אחר דהא כתיב בניו ועוד כתיב בתריה שעלה עליו בן רמליה ויהרוג את מעשיה בן המלך, ואע"ג שהיו לו בנים אחרים מסתברא שהעביר את חזקיה בראש כולם משום שהיה לומד תורה:

12. ספר בניהו בן יהוידע על סנהדרין דף סג/ב

ברם מקשים דמהאי קרא שאמר גם את בנו העביר באש, משמע שרצה לשרפו לאלהי ספרוים שהוא שריפה ממש, דהעביר משמע יותר שהעבירו למולך, ושם לא יש שריפה ממש כדי שתצטרך אמו לסוך אותו בסלמנדרא. ונ"ל בס"ד דמוכרח לומר מ"ש את בנו העביר הוא עבודה של ספרוים שיש בה שריפה שהוא העבירו כדי לשרפו, אך מחמת הסיכה לא נשרף, דאם העברה זו היתה למולך אינו חייב בזה כדי שיגיד הכתוב עון זה עליו, דהא איתא לקמן דף ס"ד ע"ב העביר כל זרעו פטור שנאמר מזרעך ולא כל זרעך, על כן ודאי האי העביר באש היינו דהעבירו לשרפו שהיתה עבודה זו של ספרוים וניצול על ידי הסגולה שעשתה לו אמו:

13. ספר שערים מצויינים בהלכה

סלמנדרא. פרש"י חיה קטנה שיוצאה מתנור שהאש בוערת בו שבע שנים כו'. וכן פרש"י במס' חגיגה (כוז.) חיה הנבראת מן האור כו'. אבל במס' חולין (קכוז.) פרש"י, שרץ הנוצר מן האור מעצי הדס ע"י כשפים, והסך מדמו אין האור שולט בו, וקים ליה לרע"ק דמינא דצב הוא. וכ"כ בערוך (ערך סלמנדרא)

כג. ולא עבדו ע"ז אלא להחזיר להם ערייות בפרהסיא.
 כלה"כ הושע ד' י"ב עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו כי רוח
 זנונים התעה. ויזנו מתחת אלהיהם. וע' ניצוצי זהר פקודי
 רמ"ג א אות ב מס' מים אדירים שעל האד"ז (ס"ז א) / שהביא שמעתי
 מאדמו"ר הגאון [הגר"א] ז"ל כך קבלה בידינו מן הגאונים איש מפי
 איש עד משה רבינו ע"ה שכל עבודה זרה היה צריך עבודת דבר
 ערוה ולכן כתיב אצל כל ע"ז ויזנו אחרי הבעלים וקם העם הזה
 וזנה כו'.

15. דף על הדף סנהדרין דף סג עמוד ב

בגמ': ושם אלהים אחרים לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית.

בשו"ת מהר"ם שי"ק (חיו"ד סי' קע"א) כתב על פי זה שיש איסור דאורייתא לספור השנים על פי מנין הלועזי, כיון שזה לפי ספיה"נ היינו מלידת אותו האיש, ועובר על איסור "ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך".

אבל במשמרת שלום (הל' שמחות סי' פ"ד) כתב להקל על פי מה דמשמע מראשונים שהאיסור אינו אלא אם משתמע לשון שררה ואלהות, וכתבו באחרונים עצה טובה שיכתוב רק שני הספרות האחרונות או לכתוב למספרם.

ועיין בשו"ת יביע אומר (ח"ג יו"ד סי' ט') מאברבנאל בס' מעיני הישועה שבאמת יש"ו הנוצרי חי הרבה לפני זה, שהרי ה' תלמידו של ר' יהושע בן פרחי' שדחאו בשתי ידים כדאי' בסוטה (מ"ז ע"א) ולקמן (ק"ז ע"ב), ולפי זה ה' ק"ל שנה לפני החורבן, ולא כמספרם שאומרים שנהרג ס"ח שנה לפני החורבן, והם במיוחד שבשו שנת הריגתו ואחרוהו, כאילו לומר שמפני שהרגוהו נחרב בעון זה הבית.

וכתב עוד כיון שאין כוונת הכותב להזכיר שנת לידתו אלא שכן הוא הספירה בכל המסחר בעולם וכדו', א"כ אין בזה איסור, כמו לגבי חקות הגוי, אין כוונתו לחקות מנהגיהם שרי.

האדמו"ר מסטמר זצ"ל ה' מקפיד לקרוא מטעם איסור זה שם עירו - "סקמר", כיון שהשם סטמר ניתן אחר אמו של אותו האיש, לא רצה להגות שם אותו אליל.